

О. М. Василевська-Смаглиук,

аспірантка,

Національна академія статистики, обліку та аудиту,

E-mail: vasylevska-smahliuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6323-7599>

Оцінка фінансового стану територіальної громади в системі ризик-орієнтованого контролю місцевих бюджетів

Розроблено методичний інструментарій оцінки фінансового стану територіальної громади як інформаційної основи для здійснення ризик-орієнтованого контролю місцевих бюджетів. Актуальність дослідження в умовах України зумовлена реактивним характером чинної системи фінансового контролю, яка не забезпечує превентивного виявлення бюджетних ризиків, а також недостатньою інтеграцією облікового забезпечення у контрольні процедури на рівні територіальних громад. Загострення проблеми в умовах воєнного стану, коли місцеві бюджети зазнають підвищеного навантаження за одночасного звуження дохідної бази, робить перехід до превентивної моделі контролю об'єктивною необхідністю. Метою статті є розробка системи індикаторів фінансової спроможності, побудованої виключно на верифікованих даних бухгалтерської звітності громади. У процесі дослідження застосовано системний підхід, методи коефіцієнтного аналізу та нормування показників. Розроблено перелік ключових індикаторів, що містить такі показники: доходи на одного жителя; частка власних доходів; частка видатків розвитку; коефіцієнт виконання бюджету; коефіцієнт самофінансування; інтегральний індекс фінансової спроможності. Для кожного індикатора визначено джерело у формах бухгалтерської звітності, а також функцію контролю та порогові значення сигналів ризику.

Доведено, що запропонована система охоплює всі три види ризик-орієнтованого контролю за часом здійснення: превентивний, поточний та наступний. Інтегральний індекс фінансової спроможності дає змогу визначити комплексну оцінку бюджетного стану громади та ранжувати її порівняно з іншими громадами. Практична цінність дослідження полягає у можливості застосування розробленого інструментарію як для внутрішнього моніторингу фінансового стану громади, так і для потреб державного аудиту й міжтериторіальних порівнянь. Сформульовано рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо впровадження розробленої методики у практику фінансового управління.

Ключові слова: територіальна громада, місцевий бюджет, ризик-орієнтований контроль, фінансова спроможність, бухгалтерська звітність.

Вступ. В умовах триваючого збройного конфлікту та необхідності забезпечення сталого функціонування публічних інститутів питання ефективного управління фінансовими ресурсами територіальних громад набувають особливої гостроти. Децентралізація, розпочата в Україні у 2014–2015 роках, суттєво розширила фінансову автономію місцевого самоврядування, водночас поклавши на громади значно більший обсяг відповідальності за надання публічних послуг та раціональне використання бюджетних коштів. А отже, традиційні підходи до фінансового контролю, зорієнтовані переважно на констатацію порушень постфактум, виявляються недостатніми для своєчасного реагування на фінансові загрози та запобігання втратам бюджетних ресурсів.

Актуальність дослідження зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. В умовах воєнного

стану місцеві бюджети зазнають нетипового навантаження, оскільки зростають видатки на соціальний захист вимушених переселенців, відновлення зруйнованої інфраструктури та забезпечення критичних публічних послуг, тоді як дохідна база громад суттєво звужується внаслідок скорочення економічної активності. Наявні системи фінансового контролю в більшості громад залишаються реактивними за своєю природою та не передбачають механізмів превентивного виявлення ризиків на стадії бюджетного планування. При цьому бухгалтерська звітність органів місцевого самоврядування, складена відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, містить значний масив верифікованих даних, аналітичний потенціал яких залишається нерозкритим у контексті ризик-орієнтованого контролю.

© Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© This is an open access article distributed under the terms of CC BY-NC-ND license
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Інтеграція функцій бухгалтерського обліку та ризик-орієнтованого фінансового контролю в єдину методичну систему здатна суттєво підвищити якість управлінських рішень на рівні територіальної громади. Розробка відповідного методичного інструментарію, побудованого виключно на верифікованих облікових даних та здатного забезпечувати ефективний контроль, є науково-практичною потребою, що і визначає спрямованість проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблематика фінансового контролю та формування ефективного методичного інструментарію оцінки місцевих бюджетів перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців. У світовій практиці для моніторингу витрачання коштів на місцевому рівні й оцінки якості послуг широко застосовується система індикаторів. Як зазначає Л. Мізелл (L. Mizell), такі індикатори є ефективним інструментом забезпечення прозорості та зменшення інформаційної асиметрії між центральними та місцевими органами влади [13]. Методику інтегральної оцінки фінансового стану муніципалітетів, що використовує систему коефіцієнтів для швидкої діагностики бюджету невеликих міст, розробив К. Браун (K. Brown) [12].

У вітчизняній науці дослідження фінансового контролю поступово еволюціонує у бік ризик-орієнтованих концепцій. Так, О. Ткач наголошує, що управління державними фінансами нерозривно пов'язане з ризиками на всіх стадіях бюджетного процесу, що робить ризик-орієнтований підхід в обліковому забезпеченні об'єктивною необхідністю [9]. Теоретико-практичні аспекти виникнення ризиків доходів бюджету досліджують О. Брежнева-Єрмоленко, С. Сириця та Я. Пересипкіна [2], а І. Бойко формує аналітичні інструменти для оцінювання ризиків фінансової стійкості в державному управлінні [1]. М. Пашкевич вказує на наявність методологічних недоліків систем бюджетування та бухгалтерського обліку, які створюють ризик виникнення прихованих зобов'язань, що не відображаються в балансі та створюють помилкову ілюзію фіскальної стабільності [6].

Досліджуючи ефективність виконання бюджетів, Є. Сікора ідентифікує внутрішні загрози (недостатня кваліфікація персоналу та відсутність чітких процедур контролю) [8]. В. Шевчук, Н. Мельничук і А. Крутова обґрунтовують необхідність застосування проактивного механізму управління, що базується на превентивному виявленні загроз ще на етапі бюджетного планування [11]. Водночас, як зазначає О. Кожухівський [4], чинна система контролю в Україні залишається переважно фіксаторною, а не превентивною, що критично знижує ефективність управління публічними ресурсами.

Незважаючи на значний масив досліджень, в українській науковій літературі досі бракує концептуальних підходів до підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів саме завдя-

ки інтеграції функцій обліку й ризик-орієнтованого контролю. Існуючі підходи до оцінки фінансового стану територіальних громад переважно базуються на статистичних зведеннях або обмежуються касовими показниками казначейської звітності, які не здатні розкрити повну картину фінансових ризиків і реальних зобов'язань громади.

Метою статті є розробка методичного інструментарію оцінки фінансового стану територіальної громади, який слугує інформаційною основою для здійснення ризик-орієнтованого контролю, побудованого виключно на базі даних бухгалтерської звітності.

Матеріали та методи. Методологічну основу дослідження становить системний підхід, що дозволяє розглядати фінансовий контроль місцевих бюджетів як цілісну багаторівневу систему, елементи якої перебувають у функціональному взаємозв'язку. Застосування системного підходу забезпечує комплексне охоплення всіх стадій бюджетного процесу та дає змогу уникнути фрагментарності в оцінці фінансового стану громади.

У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів. Методи аналізу і синтезу застосовувалися при опрацюванні наукової літератури та формуванні концептуальних засад ризик-орієнтованого контролю. Метод порівняння використано для зіставлення вітчизняного та зарубіжного досвідів оцінки фінансового стану муніципалітетів, зокрема при дослідженні методики К. Брауна та системи індикаторів Організації економічного співробітництва та розвитку. Абстрактно-логічний метод застосовано при розробці теоретичних положень щодо інтеграції облікового забезпечення та функцій фінансового контролю.

Для розробки методичного інструментарію оцінки фінансового стану територіальної громади використано методи економічного аналізу, зокрема коефіцієнтний аналіз та метод нормування показників. Перший покладено в основу формування системи індикаторів фінансової спроможності, тоді як другий уможливив інтегрування різнорідних за економічним змістом та одиницями вимірювання показників у єдиний інтегральний індекс. Розрахунок інтегрального індексу фінансової спроможності здійснено на основі методу середньої арифметичної нормованих значень часткових індикаторів, що забезпечує рівнозначний внесок кожного з них у підсумкову оцінку.

Верифікованість розробленого інструментарію досягається завдяки його прив'язці до форм бухгалтерської звітності органів місцевого самоврядування, складених відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, що відрізняє запропонований підхід від методик, які ґрунтуються на статистичних зведеннях або касових показниках казначейської звітності, та дає змогу виконувати міжтериторіальні порівняння на єдиний методологічний основі.

Результати та обговорення. Місцеві бюджети забезпечують виконання значної частини публічних послуг, тому від їхньої збалансованості та прозорості залежить стійкий розвиток громад. З лютого 2022 року економічна та соціальна ситуація України критично ускладнилася воєнними діями, що висуває нові вимоги до моделі місцевого самоврядування та фінансового забезпечення делегованих повноважень [3]. У сучасних умовах особливо важливо визначити систему показників для оцінювання фінансової спроможності та контролю місцевих бюджетів, аби громади могли належним чином виконувати покладені на них завдання.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів [5]. Основними завданнями контролю місцевих бюджетів є забезпечення законності та цільового використання коштів, досягнення збалансованості між доходами й видатками, а також оцінка результативності бюджетних програм.

Державний фінансовий контроль місцевих бюджетів в Україні здійснюють органи Державної аудиторської служби шляхом інспектування й аудиту. Центральний апарат служби перевіряє обласні бюджети та бюджети міст обласного значення, тоді як регіональні підрозділи контролюють бюджети районів і громад нижчого рівня [5]. Разом з тим у межах самої громади важливу роль відіграє внутрішній фінансовий контроль, що здійснюється фінансовими органами місцевої ради та її постійними комісіями. В умовах розширення повноважень та фінансової автономії громад ключового значення набуває налагодження дієвої системи внутрішнього контролю й аудиту, яка має доповнювати зовнішній державний контроль.

Методологічною основою контролю бюджетів громад є комплексний підхід, що поєднує принципи бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту. Контроль базується на інформації, сформованій у системі бухгалтерського обліку громади, зокрема дані про надходження доходів, касові та фактичні видатки, фінансові результати виконання бюджету й баланси. Важливим інструментом методології є зіставлення планових показників бюджету з фактичними та аналіз відхилень, що дає можливість оцінити рівень виконання бюджету та виявити проблемні зони, особливо ті, які пов'язані з недонадходження доходів і перевитратами кошторису.

Облікова інформація є базисом для ухвалення управлінських рішень у фінансовій сфері громади. Якісний бухгалтерський облік забезпечує достовірні дані про всі фінансові операції, необхідні для контролю. Аналітичне опрацювання цих даних дає змогу обчислити ключові показники ефективності бюджету та фінансової стійкості громади. З погляду методології контролю обліково-аналітичне забезпечення охоплює:

1. Первинну інформацію, а саме, дані бухгалтерських документів про надходження та витрати.

2. Аналітичну інформацію – показники, коефіцієнти, індекси, розраховані на основі облікових даних.

3. Порівняльну базу – планові показники, середні значення по групі громад, нормативні критерії тощо для інтерпретації результатів.

4. Висновки та рекомендації – управлінські рішення, що впливають з аналізу показників.

Обліково-аналітична система, орієнтована на потреби контролю, має забезпечувати оперативність, точність та повноту інформації для усіх заінтересованих сторін, зокрема місцевого керівництва та громади.

Слід зазначити, що контроль ефективності місцевих фінансів є актуальним питанням не лише в Україні, а й на міжнародному рівні. У багатьох країнах центральна влада застосовує систему індикаторів для моніторингу витрачання коштів на місцевому рівні та оцінки якості послуг [13]. Індикатори є ефективним інструментом забезпечення прозорості та підзвітності управлінських процесів, оскільки вони розкривають інформацію про використання ресурсів, досягнуті результати та рівень ефективності діяльності, водночас зменшуючи інформаційну асиметрію між центральними та місцевими органами влади [13]. Крім того, публічне розголошення ключових показників та встановлення цільових орієнтирів можуть стимулювати громади до покращення показників, оскільки громадськість отримує можливість оцінити роботу місцевої влади.

У світовій практиці також відомі методики інтегральної оцінки фінансового стану муніципалітетів. Наприклад, 10-бальний тест оцінки фінансового стану малих міст, запропонований К. Брауном, використовує систему з десяти коефіцієнтів для швидкої діагностики бюджету [12]. Такий досвід підтверджує доцільність комплексного підходу до аналізу бюджетів громад та надихає на розробку вітчизняних методик оцінювання фінансової спроможності.

Ефективний контроль бюджету громади потребує системи ключових показників, що всебічно характеризують фінансовий стан та якість виконання бюджету.

З огляду на положення Методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 [7], а також Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня спроможності територіальних громад, розроблених Міністерством розвитку громад та територій України, було сформовано узагальнений перелік показників контролю бюджету громади. Зазначений перелік спирається на нормативно визначені критерії фінансової спроможності територіальних громад та водночас розширює їхній аналітичний зміст шляхом включення індикаторів, що відображають ефективність, автономність та збалансованість місцевих фінансів.

Пропонований перелік ключових показників контролю бюджету з описом економічного змісту та методу розрахунку наведено в табл. 1 (розроблено авторкою). Кожен із показників відображає

окремі елементи фінансової стійкості бюджету. У сукупності показники утворюють систему індикаторів контролю, достатню для комплексного оцінювання.

Таблиця 1

Перелік ключових показників контролю бюджету громади

Показник	Економічний зміст	Метод розрахунку
Доходи на одного жителя	Відображає рівень податково-бюджетної забезпеченості громади у перерахунку на одного мешканця та дозволяє здійснювати міжтериторіальні порівняння щодо потенціалу фінансового забезпечення публічних послуг	$N_1 = \frac{\text{Доходи загального фонду}}{\text{Чисельність населення громади}}$
Частка власних доходів	Характеризує ступінь фінансової автономії територіальної громади, визначаючи залежність її бюджету від зовнішніх трансфертних надходжень. Більша частка власних доходів свідчить про вищий рівень самостійності у формуванні дохідної бази	$N_2 = \frac{\text{Власні доходи}}{\text{Загальні доходи}} \cdot 100\%$
Частка видатків розвитку	Визначає інвестиційну спрямованість бюджетної політики громади, відображаючи пріоритетність фінансування капітальних видатків у структурі загального обсягу бюджетних витрат	$N_3 = \frac{\text{Видатки розвитку}}{\text{Загальні видатки}} \cdot 100\%$
Коефіцієнт виконання бюджету	Індикатор рівня бюджетної дисципліни та достовірності бюджетного планування, фіксує відхилення між запланованими та фактичними показниками доходів і видатків	$N_4 = \frac{\text{Фактичні надходження}}{\text{Планові призначення}}$
Коефіцієнт самофінансування	Відображає здатність громади покривати загальний обсяг бюджетних видатків за рахунок власних доходів, демонструючи цим рівень фінансової самодостатності	$N_5 = \frac{\text{Власні доходи}}{\text{Загальні видатки}}$
Індекс фінансової спроможності	Інтегральна кількісна характеристика фінансового стану громади, синтезує вплив низки базових показників на узагальнений рівень бюджетної спроможності порівняно з нормативними або середніми значеннями	Обчислюється як середньозважене нормованих значень показників: $I_{fc} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n N_i$

Запропоновані в табл. 1 показники охоплюють різні виміри бюджету. Інтегральний індекс фінансової спроможності поєднує всі елементи для формування загальної оцінки. Запропонований набір корелює з рекомендаціями Уряду України, доповнюючи їх показниками виконання бюджету та самофінансування для посилення контрольної складової.

Для кожного показника важливо встановити критерії оцінки. Наприклад, низький рівень доходів на одного жителя порівняно з середнім по країні чи регіону сигналізує про слабку податкову базу громади та потенційну потребу в базовій дотації. Частка власних доходів нижче певного порогу свідчить про високу залежність від трансфертів, що може розцінюватись як фінансова вразливість громади. Висока частка видатків розвитку вказує на інвестиційну спрямованість бюджету та може розглядатися позитивно, хоча водночас потребує перевірки ефективності таких інвестицій. Коефіцієнт виконання бюджету близький до 1 є ознакою якісного планування та дисципліни, тоді як значні відхилення потребують аналізу причин. Коефіцієнт самофінансування, менший за 1, підтверджує залежність від зовнішніх вливань, а більший чи рівний 1 – фінансову автономність.

Варто зазначити, що розраховані показники доцільно аналізувати у динаміці та порівняно з іншими громадами з метою виявлення трендів і визначення відносного становища громади. Наприклад, за дани-

ми дослідження Р. Федорця, показники фінансової спроможності різних громад України істотно різняться: доходи на одного мешканця за громадами можуть відрізнятись у три-чотири рази, а рівень дотаційності бюджету – у десятки разів [10]. Так, у 2022 році доходи загального фонду на одного жителя по семи досліджених громадах Полісся коливалися від 5042 грн до 19869 грн на рік, а капітальні видатки на одну особу – від 323 грн до понад 1000 грн [10]. Одні громади отримували значні обсяги базової дотації, тоді як інші (зокрема Прилуцька, Звягельська), навпаки, віддавали частину доходів до державного бюджету у вигляді реверсної дотації [10]. Отже, дослідження свідчить про різний рівень фінансової самодостатності.

Практична реалізація ризик-орієнтованого контролю потребує чіткого визначення інформаційної основи кожного контрольного індикатора – конкретних форм бухгалтерської звітності, з яких отримують вхідні дані для розрахунку, та функцій контролю, яку цей індикатор забезпечує. Відсутність такої прив'язки перетворює систему індикаторів на статистичний інструмент, позбавлений контрольної функції. З метою усунення цього недоліку та підтвердження облікового підґрунтя запропонованого методичного інструментарію в табл. 2 (розроблено авторкою) наведено характеристику кожного індикатора в розрізі джерел бухгалтерської звітності, функції контролю та порогових значень сигналів ризику.

Характеристика індикаторів фінансової спроможності територіальної громади в системі ризик-орієнтованого контролю

Індикатор	Джерело в бухгалтерській звітності	Функція контролю
Доходи на одного жителя	Звіт про виконання бюджету (Форма №2); дані статистики населення	Оцінка дохідного потенціалу до формування бюджету на наступний рік
Частка власних доходів	Звіт про виконання бюджету (Форма №2); пояснювальна записка	Ідентифікація структурних ризиків залежності при плануванні; моніторинг динаміки в поточному році
Частка видатків розвитку	Звіт про виконання бюджету (Форма №2); аналітичний облік видатків за КЕКВ	Попередження секвестру капітальних видатків при формуванні бюджету; контроль збереження інвестиційної складової у процесі виконання
Коефіцієнт виконання бюджету	Звіт про виконання бюджету (Форма №2); затверджений бюджет територіальної громади	Оцінка якості планування за підсумками бюджетного року; ретроспективний аналіз для коригування методології планування
Коефіцієнт самофінансування	Баланс (Форма №1); Звіт про виконання бюджету (Форма №2); Звіт про рух грошових коштів (Форма №3)	Щомісячний моніторинг платоспроможності в поточному бюджетному році
Індекс фінансової спроможності	Форми №1, №2, №3, №7; дані статистики населення	Охоплює всі три функції контролю: попередній – під час планування, поточний – під час моніторингу, наступний – під час річної оцінки

Дані табл. 2 свідчать, що розроблена система індикаторів та інтегральний індекс фінансової спроможності є інструментами саме облікового, а не статистичного забезпечення контролю. Кожен індикатор розраховується лише на основі даних форм бухгалтерської звітності, складених відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, що, як було зазначено вище, гарантує верифікованість і порівнянність результатів між громадами. Принциповою характеристикою системи є охоплення усіх трьох видів ризик-орієнтованого контролю за часом здійснення. Індикатори доходу на одного жителя, частки власних доходів, частки видатків розвитку забезпечують превентивний контроль на стадії планування бюджету, дозволяючи ідентифікувати структурні ризики до їхньої реалізації. Індикатор самофінансування забезпечує поточний моніторинг у процесі виконання бюджету, сигналізуючи про відхилення від планових

параметрів у режимі реального часу. Індикатор виконання бюджету забезпечує наступний контроль за підсумками бюджетного року, формуючи аналітичну основу для коригування методології планування.

Отже, запропонована система показників дозволяє кількісно відобразити відмінності у фінансовій самодостатності громад і є інструментом як внутрішнього моніторингу, так і державного нагляду за їхнім фінансовим станом.

Для демонстрації системи показників наведено спрощену методику для умовної громади. Аналізуємо п'ять базових показників: 1) доходи на одного жителя; 2) частка власних доходів; 3) частка видатків розвитку; 4) коефіцієнт виконання бюджету (доходів); 5) коефіцієнт самофінансування. Нормативні або середні значення для порівняння візьмемо умовно, як показано в табл. 3 (розроблено авторкою; K – нормований коефіцієнт, що є прикладом розрахунку показників N_i , наведених у табл. 1).

Таблиця 3

Приклад розрахунку інтегрального показника фінансової спроможності

Показник	Значення для громади	База порівняння	Нормований коефіцієнт, K
Доходи на одного жителя, грн	5000	6000 (середнє)	$K_1 = 5000 / 6000 = 0,833$
Частка власних доходів, %	50%	60% (еталон)	$K_2 = 50/60 = 0,833$
Частка видатків розвитку, %	20%	15% (еталон min)	$K_3 = 20/15 = 1,333$ (стимулятор)
Коефіцієнт виконання бюджету	0,98	1,00 (план)	$K_4 = 0,98/1,00 = 0,98$
Коефіцієнт самофінансування	0,90	1,00 (норма)	$K_5 = 0,90/1,00 = 0,90$
Індекс фінансової спроможності	–	–	$(K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5) / 5 = 0,976$

У цьому прикладі інтегральний індекс становить 0,976, тобто дещо нижче за одиницю, що можна трактувати як дещо нижчий за середній рівень спроможності. Значення K_1 та $K_2 < 1$ вказують на відставання громади за доходами та часткою власних ресурсів,

$K_3 > 1$ – на відносно високу інвестиційну спрямованість видатків, K_4 та $K_5 < 1$ сигналізують про невиконання плану доходів і залежність від зовнішнього фінансування. Інтегральна оцінка акумулює всі ці аспекти. У реальній практиці перелік показників та

підхід до нормування можуть бути розширені й уточнені, наприклад через включення показників ефективності витрат на одного мешканця у ключових сферах, боргового навантаження тощо. Проте навіть запропонований інтегральний індекс дає можливість ранжувати громади та відстежувати прогрес однієї громади в часі.

Розроблений алгоритм дозволяє стандартизувати процес отримання контрольних показників, забезпечуючи їхню порівнянність. Він є методичною основою для побудови інформаційної системи моніторингу бюджету громади.

Висновки та рекомендації. Встановлено, що чинна система фінансового контролю територіальних громад залишається переважно реактивною та зорієнтованою на виявлення порушень постфактум, тоді як сучасні виклики вимагають переходу до превентивної і ризик-орієнтованої моделі контролю. Аналіз існуючих підходів засвідчив, що вітчизняна наукова думка, попри значний масив досліджень у суміжних напрямках, досі не сформувала цілісного методичного інструментарію, який би поєднував функції бухгалтерського обліку та ризик-орієнтованого контролю в єдиній системі індикаторів, побудованій на верифікованих облікових даних.

Розроблено систему ключових індикаторів фінансової спроможності територіальної громади, що

містить показники доходів на одного жителя, частку власних доходів, частку витраток розвитку, коефіцієнт виконання бюджету, коефіцієнт самофінансування та інтегральний індекс фінансової спроможності. Останній розраховується як середньоарифметичне нормованих значень часткових індикаторів і забезпечує можливість комплексної оцінки фінансового стану громади, її ранжування порівняно з іншими громадами та відстеження динаміки змін у часі.

Органам місцевого самоврядування рекомендується впровадити систему розрахунку індикаторів фінансової спроможності на постійній основі, інтегрувавши її до внутрішнього регламенту бюджетного планування та звітності. Розрахунок показників доцільно здійснювати не лише за підсумками бюджетного року, а й у поквартальному розрізі з метою забезпечення поточного моніторингу платоспроможності громади.

Як перспективи подальших досліджень зазначимо розширення системи індикаторів додаванням показників боргового навантаження й ефективності витраток у розрізі ключових галузей публічних послуг, розробку диференційованих порогових значень для різних типів громад залежно від їхньої чисельності й економічного профілю, а також емпіричну верифікацію запропонованої методики на репрезентативній вибірці реальних громад України.

Список використаних джерел

1. Бойко І. М. Оцінка ризиків фінансової стійкості в державному управлінні: аналітичні інструменти і сфери застосування. *Economics: time realities*. 2025. Вип. 3 (79). С. 39–48. <https://doi.org/10.15276/etr.03.2025.4>
2. Брежнева-Єрмоленко О. В., Сириця С. О., Пересипкіна Я. К. Теоретичні та практичні аспекти ризиків доходів державного бюджету. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. С. 546–551. <https://doi.org/10.32843/infrastruct37-79>
3. Казюк Я. М., Венцель В. Т. Фінансова спроможність територіальних громад як основний елемент у забезпеченні реалізації повноважень органів місцевого самоврядування. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2024. № 1 (88). С. 357–364. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.1.50>
4. Кожухівський О. В. Фінансовий контроль у сфері публічних закупівель: основні види та методи. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. Вип. 8 (278). С. 270–281. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-278-270-281>
5. Марчук Т. Контролюємо місцеві бюджети. Коротко – про головне. *Фінансовий контроль*. 2017. Вип. 11 (142). С. 22–28. URL: https://fincontrolnew.com.ua/attachments/fac3c57e-e189-4259-97f0-3e2d3df25d3d_2017%20-%2011_19-25.pdf
6. Пашкевич М. С. Стратегічна інтеграція практик обліку та бюджетування у проектний цикл державно-приватного партнерства. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2025. № 2. С. 149–159. <https://doi.org/10.33271/ebdut/90.149>
7. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214, станом на 13.03.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п#Text>
8. Сікора Є. І. Ефективність фінансового контролю за витратками Державного бюджету України у період воєнного стану. 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12728088>
9. Ткач О. Л. Організаційно-методичне забезпечення державного аудиту Рахункової палати: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)”. Одеса, 2021.
10. Федорець Р. Д. Визначення фінансової спроможності територіальних громад із центрами у середніх містах (кейс областей українського Полісся). *Український журнал природничих наук*. 2024. № 7. С. 96–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.7.2024.10>

11. Шевчук В. О., Мельничук Н. Ю., Крутова А. С. Проактивний механізм бюджетного менеджменту в системі державного регулювання економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. Вип. 2 (29). С. 476–486. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i29.172363>
12. Brown K. W. The 10-Point Test of Financial Condition: Toward an Easy-to-Use Assessment Tool for Smaller Cities. *Government Finance Review*. December 1993. P. 21–26. URL: <https://localgovernment.extension.wisc.edu/files/2016/04/kenneth-brown-Ten-point-test.pdf>
13. Mizell L. Promoting Performance – Using Indicators to Enhance the Effectiveness of Sub-Central Spending. *OECD Working Papers on Fiscal Federalism*. 2008. № 5. <https://doi.org/10.1787/5k97b11g190r-en>

Reference

1. Boiko, I. M. (2025). Otsinka ryzykiv finansovoi stiiokosti v derzhavnomu upravlinni: analitychni instrumenty i sfery zastosuvannya [Risk assessment of financial stability in public administration: analytical tools and areas of application]. *Economics: Time Realities*, (3(79)), 39–48. <https://doi.org/10.15276/etr.03.2025.4> [in Ukrainian].
2. Brezhnieva-Yermolenko, O. V., Syrytsia, S. O., & Peresyphkina, Ya. K. (2019). Teoretychni ta praktychni aspekty ryzykiv dokhodiv derzhavnoho biudzhetu [Theoretical and practical aspects of state budget revenue risks]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 37, 546–551. <https://doi.org/10.32843/infrastruct37-79>
3. Kaziuk, Ya. M., & Ventsel, V. T. (2024). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad yak osnovnyi element u zabezpechenni realizatsii povnovazhen orhaniv mistsevoho samovriaduvannya [Financial capacity of territorial communities as a main element in ensuring the implementation of powers of local self-government bodies]. *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu – Visnyk of Kherson National Technical University*, 1 (88), 357–364. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.1.50> [in Ukrainian].
4. Kozhukhivskiy, O. V. (2024). Finansovyi kontrol u sferi publichnykh zakupivel: osnovni vydy ta metody [Financial control in the field of public procurement: main types and methods]. *Aktualni problem ekonomiky – Actual Problems of Economics*, 8 (278), 270–281. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-278-270-281> [in Ukrainian].
5. Marchuk, T. (2017). Kontroluiemo mistsevi biudzhety. Korotko – pro holovne [Monitoring local budgets. Briefly about the main things]. *Finansovyi kontrol – Financial Control*, 11 (142), 22–28. Retrieved from https://fincontrolnew.com.ua/attachments/fac3c57e-e189-4259-97f0-3e2d3df25d3d_2017%20-%2011_19-25.pdf [in Ukrainian].
6. Pashkevych, M. S. (2025). Stratehichna intehratsiia praktyk obliku ta biudzhetuвання u proiektnyi tsykl derzhavno-pryvatnoho partnerstva [Strategic integration of accounting and budgeting practices into the project cycle of public-private partnership]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki – Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*, 2 (90), 149–159. <https://doi.org/10.33271/ebdut/90.149> [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannya spromozhnykh terytorialnykh hromad: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.04.2015 r. No 214, stanom na 13.03.2025 r. [On approval of the Methodology for the formation of capable territorial communities. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 08, 2015 No. 214 as of March 13, 2025]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п#Text> [in Ukrainian].
8. Sikora, Ie. I. (2024). Efektyvnist finansovoho kontroliu za vydatkami Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy u period voiennoho stanu [The effectiveness of financial control over the expenditures of the State Budget of Ukraine during the martial law]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12728088> [in Ukrainian].
9. Tkach, O. L. (2021). Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia derzhavnoho audytu Rakhunkovoi palaty [Organizational and methodological support of the state audit of the Accounting Chamber]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa, 2021 [in Ukrainian].
10. Fedorets, R. D. (2024). Vyznachennia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad iz tsentramy u serednikh mistakh (keis oblastei ukrainskoho Polissia) [Determining the financial capacity of territorial communities with centers in medium-sized cities (case of the Ukrainian Polissia regions)]. *Ukrainskyi zhurnal pryrodnychuykh nauk – Ukrainian Natural Science Journal*, 7, 96–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.7.2024.10> [in Ukrainian].
11. Shevchuk, V. O., Melnichuk, N. Yu., & Krutova, A. S. (2019). Proaktyvnyi mekhanizm biudzhethnoho menedzhmentu v systemi derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky [Proactive mechanism of budget management in the system of state regulation of the economy]. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики – Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(29), 476–486. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i29.172363> [in Ukrainian].
12. Brown, K. W. (1993, December). The 10-point test of financial condition: Toward an easy-to-use assessment tool for smaller cities. *Government Finance Review*, 21–26. Retrieved from <https://localgovernment.extension.wisc.edu/files/2016/04/kenneth-brown-Ten-point-test.pdf>

13. Mizell, L. (2008). Promoting Performance – Using Indicators to Enhance the Effectiveness of Sub-Central Spending. *OECD Working Papers on Fiscal Federalism*, 5. <https://doi.org/10.1787/5k97b11g190r-en>

Надійшла до редакції / Received on: 20.01.2026

Прорецензована / Reviewed on: 18.02.2026

Підписана до друку / Signed for printing on: 03.03.2026

Оприлюднена / Published on: 20.04.2026

O. M. Vasylevska-Smahliuk,

PhD Student,

National Academy of Statistics, Accounting and Audit,

E-mail: vasylevska-smahliuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6323-7599>

Financial Condition Assessment of a Territorial Community in the System of Local Budgets Risk-Based Control

The article develops a methodological toolkit for assessing the financial condition of a territorial community as an information basis for implementing risk-based control of local budgets. The relevance of the study stems from the reactive nature of the current financial control system in Ukraine, which does not enable preventive identification of budget risks, as well as from the insufficient integration of accounting support into control procedures at the level of territorial communities. The aggravation of the problem under martial law, when local budgets are subjected to increased burdens while the revenue base narrows, makes the transition to a preventive control model an objective necessity.

The purpose of the article is to develop a system of indicators of the financial capacity of a community, built exclusively on verified accounting data. In the research process, a systematic approach, coefficient analysis methods, indicator normalization, and the arithmetic mean were used. A list of key indicators has been developed, including per capita income indicators, share of own income, share of development expenditures, budget execution ratio, self-financing ratio, and integral index of financial capacity. For each indicator, a source in accounting reporting forms, a control function, and threshold values of risk signals have been determined.

It has been proven that the proposed system covers all three types of risk-based control: preventive, current, and subsequent. The integral index of financial capacity enables a comprehensive assessment of a community's budgetary condition and its ranking relative to other communities. The practical value of the study lies in the use of the developed toolkit for both internal monitoring of a community's financial condition and for state audit and inter-territorial comparisons. Recommendations have been formulated for local governments on implementing the developed methodology in their financial management practices.

Key words: *territorial community, local budget, risk-based control, financial capacity, accounting reporting.*

Цитування:

Василевська-Смаглюк О. М. Оцінка фінансового стану територіальної громади в системі ризик-орієнтованого контролю місцевих бюджетів. *Статистика України*. 2026. № 1. С. 26–33. Doi: 10.31767/su.1(112)2026.01.03

Cite this article:

Vasylevska-Smahliuk, O. M. Otsinka finansovoho stanu terytorialnoi hromady v systemi ryzyk-oriyentovanoho kontrolyu mistsevykh byudzhativ [Financial Condition Assessment of a Territorial Community in the System of Local Budgets Risk-Based Control]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 1, 26–33, 2026. Doi: 10.31767/su.1(112)2026.01.03 [in Ukrainian].